

Єднання
заради дії

УМАНСЬКА ГРОМАДА

Дослідження локальних політик і програм:
ЯК ВПО ДОЛУЧЕНІ ДО ЖИТТЯ ГРОМАД?

ПРОФІЛЬ РЕСПОНДЕНТІВ

Начальниця Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

Управління видає довідки, надає прихисток і призначає виплати ВПО, а також виплачує компенсації людям, які безкоштовно надають житло переселенцям. До його складу також входить Центр інтегрованих соціальних послуг і створений на базі управління Центр гуманітарної допомоги.

Секретарка Уманської міської ради.

Опікується питаннями соціального захисту, медицини, освіти, культури та спорту.

МІСЦЕВІ ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ТА ІНШІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

За інформацією, наданою інтерв'юерами під час дослідження, в Уманській громаді виявлено 9 місцевих цільових програм. Основною є програма соціальної допомоги «Турбота», куди додали пункти, що стосуються ВПО, проте переселенці мають право користуватися і програмами, які передбачені лише для місцевого населення. Також спільно з командою проекту «U-LEAD» Управління праці та соціального захисту працює над створенням комплексної програми з надання допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Інших нормативно-правових актів щодо ВПО не зафіксовано.

На момент інтерв'ю в Уманській громаді зареєстровано 12 800 внутрішньо переміщених осіб і створено спеціальний відділ по роботі з ними.

Програма «Турбота» надає соціальну підтримку майже 25 тис осіб. Жінки частіше користуються соціальними послугами. За словами респондентки, внутрішньо переміщені особи добре знають свої права та користуються можливостями у громаді: з 10 поданих заяв на відшкодування витрат на лікування 2 заяви зазвичай — від ВПО.

Упродовж 2022 року соціальними послугами скористалися 18 тис осіб, у 2021 — 11 тис. Збільшення кількості користувачів начальниця управління пояснює тим, що прожитковий мінімум зростає, але розмір пенсії — ні. Відповідно стало більше мешканців, яким надано право отримувати соціальні послуги.

Обсяг фінансування за програмою «Турбота» збільшився на понад 10 млн грн. Це пов'язано зі зростанням потреб, зокрема внутрішньо переміщених осіб. До прикладу, облаштування місць тимчасового перебування, харчування дітей у закладах освіти та утримання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю в закладах соціального проживання. До того ж, програмою «Турбота» передбачено виділення коштів на лікування, і міська влада прийняла колегіальне рішення щодо збільшення допомоги саме дітям (можуть виділити 100-150 тис грн залежно від потреб лікування).

Гуманітарної допомоги не вистачало, тому для її забезпечення залучили кошти з резервного фонду міської ради. Крім того, за словами начальниці управління, міська влада не змінювала обсяги соціальних гарантій для ВПО, передбачені місцевими програмами.

Про програми громади можна дізнатися на сайті та на сторінках у соціальних мережах міської ради та управління. В управлінні проводять щомісячне правове навчання «Уманська родина», куди запрошують різні категорії населення (в тому числі ВПО) для інформування про зміни в законодавстві щодо призначення різних видів соціальних допомог.

Інформаційна довідка

Серед зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб: 3 800 — діти, 2 600 — особи похилого віку та понад 500 осіб з інвалідністю.

585 власників житлових приміщень, які безкоштовно розмістили в себе 2 127 ВПО, звернулися за компенсацією на оплату житлово-комунальних послуг за програмою «Прихисток».

Заклади соціального захисту міста прийняли транзитом близько 70 000 осіб. У Будинку ветеранів, де спеціально створені соціальні готелі, наразі проживають 250 осіб, з яких 164 — внутрішньо переміщені особи та 48 осіб із дітьми.

За кошти місцевого бюджету було надано 365 продуктових наборів сім'ям, в яких є особи з інвалідністю.

22 сім'ї з дітьми з інвалідністю (з-поміж ВПО) отримують гуманітарну допомогу.

Опис місцевих цільових програм громади, названих учасниками інтерв'ю

Назва програми / Короткий опис	Чи діє наразі	Обсяг фінансування на 2023 рік, тис грн	Зміни в фінансуванні ¹
Програма соціальної допомоги «Турбота» на 2021-2027 рр. Надання пільговим категоріям громадян матеріальної допомоги (зокрема на лікування), харчування (продуктові набори); надання з міського бюджету стипендій міського голови дітям загиблих учасників АТО, а також додаткових гарантій і пільг. Забезпечення малозабезпечених сімей, в тому числі сімей з ВПО.	Так	Дані відсутні	Збільшилося
Програма «Соціальне житло» Забезпечення житлом соціально незахищених верств населення громади.	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
Програма із забезпечення малозахищених верств Відшкодування витрат на лікування, зокрема на стоматологічні послуги.	Так	Дані відсутні	Дані відсутні

¹ За оцінкою інтерв'юєрів

Назва програми / Короткий опис	Чи діє наразі	Обсяг фінансування на 2023 рік, тис грн	Зміни в фінансуванні ¹
<p>Медична програма² Забезпечення доступних ліків і наборів засобів гігієни за рахунок коштів міського бюджету.</p>	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
<p>Програма по забезпеченню необхідного харчування хворих на фенілкетонурію Надання харчування хворим на фенілкетонурію.</p>	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
<p>Програма «Безбар'єрність» Пристосування об'єктів до потреб людей з інвалідністю.</p>	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
<p>Міська програма зайнятості населення міста Умань на 2018-2020 рр. Дає можливість місцевому самоврядуванню залучати кошти державного бюджету для створення робочих місць.</p>	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні
<p>Програма «Прихисток» Компенсація оплати житлово-комунальних послуг власникам житлових приміщень, які прийняли внутрішньо переміщених осіб.</p>	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
<p>Міська програма оздоровлення та відпочинку дітей і учнівської молоді на 2021-2025 роки Надання реабілітаційних послуг дітям на базі Центру комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Пролісок» і реабілітаційного комплексу «Гармонія».</p>	Так	Дані відсутні	Дані відсутні

¹ За оцінкою інтерв'юєрів

² Респондент не надав офіційної назви програми

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ВПО

Дискримінації внутрішньо переміщених осіб в контексті отримання соціальних послуг, за оцінкою респондентів, не зафіксовано. Працівники ОМС зазначають, що для ВПО передбачено надання соціальної допомоги на таких самих умовах, як і для мешканців громади.

Більше того, в управлінні стверджують, що звертають увагу на внутрішньо переміщених осіб найбільше з-поміж усіх надавачів послуг..

„ *«Інклюзивно-ресурсний центр у нас є, і у нас також оздоровлення, відпочинок для дітей є. Це все, і, в першу чергу, і тут на рівні пільгових категорій саме внутрішньо переміщені особи [можуть користуватися послугами]. (...) І для поїздок за кордон ми брали в першу чергу дітей учасників бойових дій, дітей із внутрішньо переміщених осіб у пропорції однаково. Так, як і було – так і залишилося»,* – говорить (дослівно) начальниця Управління праці та соціального захисту.

У громаді переселенці можуть отримати житло в соціальних готелях. Особливий фокус – на допомогу з проживанням особам з інвалідністю та людям похилого віку, евакуйованим із зон бойових дій. Їх поселяють у Будинку ветеранів Центру інтегрованих соціальних послуг, де вони отримують стаціонарний і паліативний догляд.

В Уманській громаді також є денний Центр із кризовою кімнатою, на базі якого діє мобільна бригада та служба первинної соціально-психологічного консультування. Там можна отримати психологічну допомогу в разі домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

У громаді організовують благодійну акцію «Принесіть, якщо можете, і візьміть, якщо потребуєте», де малозабезпечені особи чи переселенці можуть взяти продуктові набори, одяг.

У центрі комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Пролісок» і реабілітаційному комплексі «Гармонія» діти та дорослі з-поміж ВПО також користуються реабілітаційними послугами. А відділення інклюзивного соціально-реабілітаційного туризму безкоштовно проводить екскурсії для нових мешканців громади.

Найчастіше ВПО звертаються за інформацією та консультаціями. Попитом серед переселенців користуються також соціальний супровід, тимчасове розміщення, гуманітарна допомога (найбільший запит – на дитяче харчування та памперси), соціально-психологічна підтримка.

Для визначення потреб переселенців працівники управління консультуються зі спеціалістами Управління захисту населення, які переїхали до Уманської громади з Авдіївки.

Респонденти стверджують, що у громаді майже немає перешкод для отримання соціальних послуг.

Перешкода	Опис перешкоди
Відсутність реєстрації переселенця як ВПО у громаді.	В інтерв'ю про перешкоду не йшлося.
Відсутність зареєстрованого місця проживання у громаді.	Довідки ВПО достатньо для отримання послуг у громаді.
Інфраструктурні перешкоди (головним чином – пересування містом).	В інтерв'ю про перешкоду не йшлося.

Респонденти також вказали на недостатність гуманітарної допомоги (не як на перешкоду, а як на проблему у громаді для ВПО). Новоприбулим переселенцям у громаді видають продуктові набори, а тим, хто отримував раніше певного періоду, вже не вистачає.

НАЯВНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ВКЛЮЧЕННЯ ВПО ДО УЧАСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Респоденти зазначили, що переселенці активно включені в місцеве самоврядування. Зокрема навели такі механізми залучення:

- **Об'єднання ВПО у громаді:** ОМС тісно співпрацюють з активними об'єднаннями переселенців. Останні створили свої громадські організації, як-от «Шлях добра (створена ще у 2015 р.), Рада переселенців, соціальний хаб «Авдіївка. Вільні люди. Так було, так буде», підлітковий хаб «ХАлаБуда», ініціативні групи зі створення ГО «Рада ВПО» та «Умань – наш дім».
- **Діяльність релокованих ГО:** до Умані переїхали громадська організація «Слов'янські мрії» та молодіжна громадська організація «Чарівний пендель».
- **Популяризація активної громадської позиції серед дітей і молоді, які є внутрішньо переміщеними особами.**
- **Залучення молоді з-поміж ВПО до участі в міських заходах з питань молодіжної політики та роботи молодіжної ради.** Секретарка міської ради зазначає, що молоді люди з-поміж переселенців є активними: проводять різні заходи на базі хабів для місцевих та ВПО, беруть участь у міських заходах з питань молодіжної політики.
- **Проведення щомісячних зустрічей із працівниками міських закладів освіти, охорони здоров'я, житлово-комунальних служб, пенсійного фонду та переселенцями, які раніше працювали на керівних посадах чи є просто активними.** Такі бесіди – нагода висловити питання та пропозиції.
- **Залучення ВПО до засідань Громадської ради при виконавчому комітеті Уманської міської ради.**
- **Участь у роботі волонтерських штабів.**

Учасники дослідження як приклад інших форми залучення переселенців до самоврядування зазначали також **працевлаштування в ОМС**. У міській раді працюють близько 5 осіб з-поміж ВПО. Однак варто зазначити, що працевлаштування в органах місцевого самоврядування не дає ВПО можливості брати участь у ньому та використовувати інструменти локальної демократії.

За словами респондентів, частка чоловіків у громадських організаціях складає орієнтовно 27%, жінок – 73%.

Для інтеграції ВПО у громаді також проводять інформаційно-просвітницькі, культурно-розважальні, спортивні та інші заходи.

Висновок за результатом аналізу місцевих НПА:

Громада	Уманська
Всього проаналізовано місцевих НПА	4
Кількість НПА, які потребують змін	0
Статут	0
Кількість програм і рішень, що стосуються виключно ВПО	0
Програми соціального захисту окремих категорій громадян	2
Кількість програм і рішень, що містять заходи, спрямовані на допомогу дітям ВПО	2

Статут громади проаналізувати не вдалось у зв'язку з його відсутністю в загальному доступі.

Рішенням Уманської міської ради від 22.10.2020 № 2.4-84/7 затверджена міська програма соціальної допомоги «Турбота» на 2021-2027 роки, спрямована на посилення соціального захисту вразливих верств населення. В рамках програми – відповідно до [Положення](#) про порядок надання одноразової адресної матеріальної допомоги окремим громадянам за рахунок коштів бюджету Уманської міської територіальної громади – внутрішньо переміщені особи можуть отримати одноразову адресну матеріальну допомогу.

Успішні практики

Уманська міська рада своїм рішенням від 22 жовтня 2020 № 2.3-84/7 затвердила міську програму оздоровлення та відпочинку дітей і учнівської молоді на 2021-2025 роки. Програмою зокрема передбачається забезпечення безкоштовним харчуванням у таборах з денним перебуванням на базі шкіл; забезпечення протягом літнього оздоровчого періоду безкоштовними путівками для оздоровлення в дитячих санаторіях, оздоровчих таборах дітей, зареєстрованих як внутрішньо переміщені особи.

Ухвалені відповідні рішення щодо звільнення від сплати за харчування дітей з-поміж внутрішньо переміщених осіб і дітей, які мають статус дитини, що постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, у закладах дошкільної освіти.

Рекомендації:

Опублікувати на сайті Уманської міської ради Статут громади, а також Порядок організації громадських слухань, внесення місцевої ініціативи та інші форми участі членів територіальної громади міста у здійсненні місцевого самоврядування. З метою реалізації жителями Уманської міської територіальної громади, в тому числі внутрішньо переміщеними особами, які перебувають на обліку в Уманській міській територіальній громаді, права на безпосередню участь у місцевому самоврядуванні внести відповідні зміни за потреби.

Правове обґрунтування

Стаття 33 Конституції України. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання.

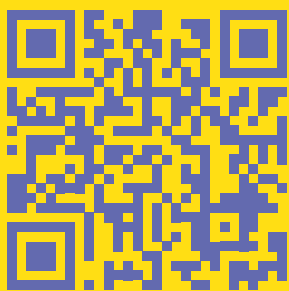
Стаття 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи засвідчує місце проживання внутрішньо переміщеної особи.

Стаття 2 Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Громадянам України, а також іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території, за винятком обмежень, які встановлені цим Законом.

Стаття 3 Закону України «Про місцеве самоврядування». Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

Забороняється будь-яке обмеження права громадянина України брати участь у місцевому самоврядуванні, зокрема залежно від терміну проживання на відповідній території.

Запропоновані зміни також забезпечать приведення місцевих нормативно правових актів у відповідність до положень статті 64 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також уникнути порушення, передбаченого статтею 119 Бюджетного кодексу України.

www.yednanniazaradyii.org.ua

Це дослідження стало можливим в межах програми «Єднання заради дії», що реалізується IREX разом з Благодійним фондом «Стабілізуєшн суппорт сервісез» та за підтримки Державного департаменту США.